

numbers of both internal and external migrants.

At the same time, in countries such as the Czech Republic (95.3%), Germany (78.7%) and Estonia (78.65%), as well as Latvia and Lithuania, the vast majority of migrants in 2023 were external compared to internal. This situation is largely due to the intensification of refugee flows due to the war in Ukraine. Ukrainians choose these states due to favorable conditions for integration, a large Ukrainian diaspora and established labor migration routes that operated even before the war. It is obvious that such a significant wave of immigrants from outside the European Union is largely due to the war in Ukraine, which caused a massive forced displacement of the population. The favorable conditions created for Ukrainian citizens in many European countries also have a significant impact. To this should be added the numerous Ukrainian diasporas that have long existed in these countries and the established labor migration routes, the origins of which date back to the pre-war period. In general, the countries with the largest number of internal migrants are Germany, Spain, and the Netherlands, which accept the largest number of migrants due to their economic stability and social support.

References:

1. Хила, Є. (2024). Міграційні процеси в Європейському Союзі у контексті демографічних змін. Економіка та суспільство, (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-154>
2. Immigration by age and sex [Електронний ресурс] // Eurostat. 2021. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_imm8/default/table?lang=en.
3. Europe's migration crisis isn't about numbers. It's about prejudice. The Guardian. 2020. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/08/europe-migration-crisis-prejudice-eu-refugee-orbranchristian>.

ПРИЗВИЩЕ, ЯК АНОПОНІМІЧНИЙ ФАКТОР ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗАХІДНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Іван ЗАХАРЧУК

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

Abstract. *The article presents a spatial-cultural analysis of surname anthroponymy in the western regions of Ukraine. Particular attention is paid to the relationship of surnames the impact of administrative-territorial reforms, and social transformations. The research reveals how surnames reflect historical memory, interethnic interactions, and linguistic diversity, forming a distinctive onomastic landscape of the region.*

Key words: *anthroponymy, surnames, perceptual geography, spatial analysis, historical-geographical regions, anthroponymic zones, regional identity.*

Прізвище людини є одиницею власної не тільки ідентифікації, а й багатшаровий соціокультурний географічний маркер. Воно закорінене у конкретному історичному часі й просторі, адже прізвища успадковувались і передавались нащадкам.

Дослідження антропонімії прізвищ, їх походження та ареалу поширень проводились такими науковцями як Неділько О. Д.[1], Редько Ю. К. [2], Сенів М. І.[3], Сухомлин І. Д. [4], Худаш М. Л.[5].

Західні регіони мають геопростір перетину слов'янських(українських здебільшого), мадярських, румунських та германських впливів. Їх відмінності закарбувались протягом століть у прізвищах мешканців. Це дає змогу вивчати прізвище як приклад соціальної (колективної) ідентичності, особливо у перцепційно-географічних дослідженнях.

Для Волині відзначається переважання прізвищ із суфіксами “-ук/-юк” та “-чук”, що є характерною рисою поліського регіону. Наприклад, у Старовижівському районі серед лідерів – Головачук, Янчук, Марчук, Ковальчук, Поліщук. У Турійському районі ситуація подібна: у п'ятірку входять Петрук, Пінчук, Гайдук, Полещук, Ковальчук. Повторюваність

цих прізвищ свідчить про їх масовість: Ковальчук трапляється одразу в кількох районах (наприклад, і в Старовижівському, і в Турійському), Поліщук/Полешук – у Турійському та Луцькому, Марчук – у Старовижівському та Луцькому районах.

Прізвища з характерними для Волині суфіксами -ук/-чук справді домінують. Усі приклади (як-от Ковальчук, Поліщук, Кравчук тощо).

Для Рівненщини також характерна поліська прізвищна модель. Особливо відчувається вплив поширеності -ук/-чук прізвищ і тут. Дані показують, що прізвища типу *Кравчук*, *Ковальчук*, *Ткачук*, *Шевчук* фігурують у багатьох районах. Зокрема, у Березнівському районі серед топ-5 найпоширеніших прізвищ: *Коваль*, *Ковальчук*, *Мельник*, *Шевчук*, *Ткачук*. Прізвище *Ткачук* трапляється одразу в кількох районах: окрім Березнівського, воно друге за популярністю у Сарненському районі. Хоча загалом у західних регіонах України частка -енко невелика, у північних районах Рівненської області вони зустрічаються. Дані підтверджують: у Володимирецькому районі *Шевченко* та *Коваленко* входять до п'ятірки найпоширеніших. На Рівненщині особливо поширені прізвища з суфіксальним закінченням “-чук” (*Ковальчук*, *Шевчук*, *Ткачук*) та інші українські прізвища. Важливо зазначити про наявність -енко прізвищ на півночі області.

Львівська область – це і етнічне автохтонне українське населення з власними прізвищними традиціями, і сильний вплив польської антропонімії (через історичні зв'язки), і локальні особливості окремих етногруп (бойків, лемків).

За новим адміністративним поділом області на 7 районів свідчать, що -енко прізвища тут дійсно найменш поширені (в жодному з нових районів -енко не потрапило до п'ятірки лідерів). Натомість, часто зустрічаються прізвища на -ський/-цький, але не всі вони обов'язково польського походження – багато є питомо українських або походять від місцевих топонімів.

Окремо варто відзначити етнічні прізвища. На Львівщині, зокрема на її півдні та в гірській місцевості, а також на заході (частково), живуть етнографічні групи бойків, тому прізвище *Бойко* є показовим. *Бойко* також масово присутнє на суміжній Івано-Франківщині (особливо в Яремчі). Можна вважати прізвище *Бойко* типовим для галицького регіону.

У Львівській області менше прізвищ на -ук/-чук, ніж на Волині, однак їхнє поширення також присутнє.

Тернопільщина – також ідентифікується як історико-географічний край Галичина (її східна частина), але північ області (Кременецький, Шумський, Лановецький райони за старим адміністративним поділом) відноситься до Волинського історичного регіону.

Лановецький район (північна частина) має поширені прізвища *Гуменюк*, *Домчук*, *Дрозд*, *Процюк* – тут бачимо і два -ук/-чук (*Гуменюк*), і характерне для всієї України прізвище *Дрозд*. Натомість, Борщівський район (південь області, Поділля) має іншу п'ятірку: *Ткач*, *Чопик*, *Дусяк*, *Зварич*, де є *Ткач* (професійна назва професійної діяльності), *Зварич*.

Тернопільщині такий варіант теж уживається. Варто зазначити що походження даних прізвищ є спільним: і *Ткача* (Борщівщина), і *Ткачуків* (сусідні області).

Серед найбільш поширених по області прізвищ можна виокремити хіба що кілька, які зустрічаються у більш ніж одному районі. *Бойко* – типове для всього заходу України – присутнє щонайменше у двох районах Тернопільщини (Монастириський та Тербовлянський, обидва – на південному заході).

Івано-Франківщина (історично Прикарпаття, включно з історико-географічними землями: Покуття, Гуцульщина і частково Бойківщина) демонструє дуже велику різноманітність прізвищ. Виділимо окремо гуцульські райони (Верховинський, Косівський, частково Надвірнянський), покутські (Коломийський, Снятинський), бойківські (Галицький, Рогатинський) тощо.

Гуцульщина: Верховинський район – *Климюк*, *Джуряк*, *Петрук*, *Гребенюк*, *Гринчук*; Косівський – *Пасайлюк*, *Девдюк*, *Дубей*, *Корпанюк*. Тут особливо поширена велика кількість суфіксів -юк/-нюк, що є характерним для гуцульських прізвищ.

Покуття (Коломийщина, Снятинщина): Коломийський район – *Чобанюк, Станіславський, Григорук, Шевчук, Павлюк*; Снятинський – *Касіян, Кіцул, Гордей, Шумко, Остафійчук*.

Загалом, найбільш повторюваними по області можна назвати хіба що кілька прізвищ: *Мельник, Шевчук, Ковальчук, Бойко*. Прізвище Бойчук(похідне від бойко) теж є – у списку Івано-Франківського району. *Бойко* на Франківщині – одне з найпоширеніших.

Закарпаття виділено в статті окремо через свою унікальну етнічну структуру. Варто розуміти, через історико-географічні фактори прізвища мають видозмінені мадяризовані форми, адже значна частина місцевих прізвищ має угорське походження або зазнала угорського впливу.

У Берегівському районі всі топ-5 прізвищ – угорського походження: *Сабов, Біров, Молнар, Ковач, Мезей*. Інші райони: Хустський: *Мельник, Іванчо, Петрусь, Шимон, Сливка, Мельник, Сливка, Іванчо, Шимон, Петрусь*; Тячівський – *Дудаш, Думнич, Токар, Бедей, Горничар* (знову мікс: *Дудаш, Бедей* угорські, *Думнич* можливо словацьке, *Токар, Горничар*), Рахівський – *Копич, Бочкор, Калинюк, Лендел, Юркуц*.

Закарпаття можна оцінити як доволі різноанісну область за поширенням прізвищ: підкреслені мадярські прізвища й справді дуже частотні в угорськомовних районах, а присутність українських прізвищ на краю ареалу теж має місце, хоч і менше.

Чернівецька область охоплює два історико-географічні краї – Північну Буковину та Північну Бессарабію.

У Герцаївському районі 4 з 5 найчастіших прізвищ – румунські: *Петреску, Гергіца, Думитру, Попович, Коваль*. Новоселицький район – змішаний українсько-молдовський – має: *Ткачук, Мельник, Коваленко, Шевченко*. Цікаво, що в Новоселиці перші місця займають українські прізвища (*Ткачук, Мельник*). Глибоцький район: *Гуменюк, Іванчук, Шкробанець, Козак, Зварич*. У Хотинському районі: *Ясінський, Барановський, Кантемір*. Тут лише *Кантемір* явно молдовсько-татарського походження, решта – українські/польські за звучанням. Заставнівський район: *Сорохан, Чорней, Боднар, Гнатюк*. Вижницький район: *Іванюк, Гаврилюк, Петрук, Марусик, Гордей* – всі п'ять прізвищ українські. Путильський район: *Марусяк, Буряк, Михайлюк, Микитчук, Бурдузяк* – майже всі українські, хоча *Бурдузяк* має відтінок румунського слова “бурдуз”. Кіцманський район: *Бобик, Палагнюк, Іванчук, Шевчук*.

Просторовий аналіз антропонімії західних регіонів України демонструє, що прізвища – це не випадковий набір назв, а системне відображення географії та історії краю. Для перцепційної географії результати такого аналізу дають можливість точніше окреслити межі соціальних груп.

Важливо, що прізвища слугують своєрідними “носіями пам'яті”: вони зберігають історичну пам'ять про професії предків, про їхнє походження та навіть про давні міграції і соціальні статуси. Антропонімічні дослідження дають розуміння регіональної ідентичності, збагачує культурно-географічну характеристику західної України та робить внесок у збереження нематеріальної історичної спадщини, закованої в наших прізвищах.

Список використаних джерел:

1. Неділько О. Д. Про утворення українських прізвищ / О. Д. Неділько // Укр. мова і літ. в шк. 1967. № 9. С. 19–26.
2. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища / Ю. К. Редько. К.: Наук. думка, 1966. 216 с.
3. Сенив М. І. Українська антропонімія XIV–XVIII ст. (жіночі найменування): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / М. І. Сенив. Ужгород, 1986. 16 с.
4. Сухомлин І. Д. З історії українських прізвищ / І. Д. Сухомлин // Укр. мова і літ. в шк. 1965. № 4. С. 24–28.
5. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. К.: Наук. думка, 1977. 236 с. 11. С. 90–96.